

Mia Jussinniemi

RIKOLLISUUDEN KASVOT MEDIASSA

Kehysanalyysi Milan Jaffin dokumenttikohun
käsittelystä suomalaisessa journalismissa

TIIVISTELMÄ

Mia Jussinniemi: Rikollisuuden kasvot mediassa. Kehysanalyysi Milan Jaffin dokumenttikohun käsittelystä suomalaisessa journalismissa

Kandidaatintutkielma

Tampereen yliopisto

Viestinnän monitieteinen kandidaattiohjelma

Toukokuu 2024

Tämä tutkielma käsittelee rikosjournalismiin ja rikosjulkisuuteen liittyvää ongelmatiikkaa. Tutkielman tavoitteena on selvittää, millaiset eettiset pohdinnat ohjaavat rikosjulkisuuden rakentumista ja journalismin itseymmärrystä. Tutkimuksessa tarkastelen Milan Jaffin -dokumenttikohun käsittelyä suomalaisessa journalismissa ja selvitän, miten Milan Jaffin esiintyminen Veitola.doc-dokumentissa kehystettiin. Tutkin myös millaiset eettiset argumentaatiot jäsensivät kehystystä.

Aineistonani toimii 15 artikkelia, jotka julkaistiin joulukuussa 2023 suomalaisten medioiden verkkosivuilla. Aineiston olen rajannut sellaisten medioiden julkaisuihin, jotka ovat sitoutuneet noudattamaan Journalistin ohjeita. Käytän aineistoni analysoinnissa menetelmänä kehysanalyysia, jonka avulla paikallistan aineistosta kehukset.

Analyysini pohjalta aineistosta löytyi neljä erilaista kehystä Milan Jaffin esiintymiselle Veitola.doc-dokumentissa. Julkkisrikollisen kehys, kohun kehys, uhrien ääni ja oikeudet kehys ja yhteiskunnan etu kehys. Asiaa koskevassa uutisoinnissa korostui rikosjulkisuuden ongelmallisuus. Asian käsittelyssä sosiaalisen median alustalla käydyt anonyymit keskustelut nostettiin vahvasti esille kritisoimaan ohjelman tekijöitä julkkisrikollisuuden mahdollistamisesta. Kohu syntyi näiden keskustelujen seurauksena ja säilyi asian käsittelyn loppuun saakka. Kehystystä jäsentävässä eettisessä argumentoinnissa esille nousivat kysymykset journalismin vastuusta ja roolista julkkisrikollisuuden muodostajana.

Rikosjournalismin haasteet viihteellistyneessä mediaympäristössä lisäävät tarvetta selkeille työt ohjaaville käytännöille. Rikosuutisoinnin ohjautuminen viihdeosastoille ja viihdetoimittajille näkyi tutkimuksessani vahvasti. Ammattimaisen rikosjournalismin merkitys korostuu, kun pohditaan, millaisia vaikutuksia rikosuutisoinnilla on. Yleisön käsitys rikollisuuden juurisyistä muodostuu rikosuutisoinnin kautta.

Avainsanat: rikosjournalismi, rikosjulkisuus, julkkisrikollinen, kehysanalyysi

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO.....	1
2	RIKOSJOURNALISMIN MERKITYS YHTEIS-	3
2.1	Rikosjournalismin tehtävät	3
2.2	Digitaalinen murros rikosjulkisuudessa.....	4
2.3	Eettiset dilemmat rikosjournalismissa	6
2.4	”Trial by newspaper” – oikeudenkäynti mediassa	7
2.5	Lainsäädäntö ja eettiset ohjeistukset.....	9
2.6	Eettisen harkinnan kansainväliset erot	10
2.7	Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	11
3	AINEISTO JA MENETELMÄT	12
3.1	Empiirinen aineisto ja rajaus	12
3.2	Kehysanalyysi rikosjournalismin kontekstissa	13
4	ANALYYSI JA TULOKSET	15
4.1	Julkkisrikollisen kehys	15
4.2	Kohun kehys	17
4.3	Uhrien ääni ja oikeudet kehys.....	19
4.4	Yhteiskunnan etu kehys	20
4.5	Havaintojen tulkinta ja arviointi	21
4.5.1	Julkkisrikollisuus	22
4.5.2	Kohu-uutisointi	23
4.5.3	Suojelun kohteet.....	24
4.5.4	Viihteellistymisen merkitys	26
4.5.5	Tutkimuskysymyksiin vastaaminen.....	27
5	LOPUKSI.....	28
	LÄHTEET.....	30
	AINEISTO	32

1 JOHDANTO

Rikosjournalismi navigoi jatkuvasti kahden merkittävän vastuun rajamailla: toisaalta se muokkaa yhteiskunnan käsityksiä rikollisuudesta ja sen käsittelystä, toisaalta se joutuu vastaamaan kysymyksiin eettisestä ja vastuullisesta raportoinnista erityisesti viihteellistymisen aikakaudella (Noppari;Raittila ja Männikkö 2015). Sosiaalisen median nousu on lisäksi mullistanut perinteisen median portinvartijaroolin, mahdollistaen yksilöille, myös rikollisille, suoran pääsyn julkisuuteen ilman journalistista suodatusta. Tämä haastaa rikosjournalismin perinteisiä valtarakenteita ja herättää kysymyksiä siitä, miten ja millä perusteella rikoksista kerrotaan (Fullerton ja Patterson 2021).

Tässä tutkielmassani tarkastelen rikosjulkisuuteen ja journalismiin liittyvää ongelmatiikkaa tutkimalla turvapaikanhakijana Suomeen tulleen Milan Jaffin haastattelusta syntyneitä kohua journalismissa joulukuussa 2023. Haastattelu oli osa Veitola.doc-tvdokumenttia, jonka on käsikirjoittanut toimittaja Maria Veitola. Sarjan katujengejä käsittelevä jakso hyllytettiin joulukuussa 2023, eikä sitä koskaan ehditty julkaista. Hyllytykseen johtanut kohu syntyi Suomessa katujengipomona tuomitun Milan Jaffin esiintymisestä ohjelmassa.

Alun perin Irakista turvapaikanhakijana Suomeen saapunut Milan Jaff on luonut itselleen identiteetin rap-artistina, ja hänen nimensä on yhdistetty myös rikolliseen toimintaan. Jaffia pidetään "Kurdish Mafia" -katujengin johtohahmona. Jaffin rikollinen ura ja julkisuuskuva ovat herättäneet huomiota. Erityisesti hänen yli kymmenen vuoden vankeusrangaistuksensa väkivaltarikoksista ja seksuaalirikoksista nostavat esiin keskustelua maahanmuuttajataustaisten nuorten rikollisuudesta ja integroitumisen haasteista. Tätä tutkielmaa kirjoittaessa keväällä 2024 Milan Jaffilla ei ole lainvoimaista tuomiota tutkimusaineiston kannalta keskeisistä rikoksista, joita ovat edellä mainitut väkivalta- ja seksuaalirikokset. Kyseisten rikosten osalta valitusprosessi on hovioikeudessa kesken. Jaffin tarina on monitahoinen, sisältäen sekä kulttuurisen identiteetin että yhteiskunnallisen syrjäytymisen teemoja, jotka ovat olennaisia ymmärtääksemme katujengi-ilmiön syvempiä juuria ja vaikutuksia. Katujengit ovat Suomessa uusi ja merkittävä ilmiö, jonka voimistumisesta viranomaiset ovat huolissaan (Ilta-Sanomat 2023).

Jaffin esiintyminen katujengejä ja nuorisrikollisuutta käsittelevässä Veitola.doc-ohjelmassa, jonka julkaisu keskeytettiin julkisen kohun seurauksena, kuvastaa rikosjournalismin monimutkaisia valintoja viihteellistymisen, eettisen raportoinnin ja julkisuuden hallinnan välillä. Jos rajanvetoa ohjaavat kohut ja tunteet, alkavatko toimittajat valitsemaan yhä enemmän turvallisia aiheita välttääkseen negatiiviset ryöpytykset? Tällainen menettely johtaa pitkällä aikavälillä journalismin yksipuolistumiseen, joka vaikuttaa koko yhteiskuntaan.

Tässä tutkielmassa tarkastelen ja analysoin, miten rikosjournalismin eettiset periaatteet näkyvät journalistisessa rajanvedossa. Tutkielmani on laadullinen tapaustutkimus, jonka aineistona on joulukuussa 2023 kirjoitettuja journalistisia artikkeleita, joissa käsiteltiin Milan Jaffin esiintymistä Veitola.doc-dokumentissa. Käyttämällä kehysanalyysiä menetelmänä pyrin paikallistamaan aineistostani ne moraaliset ja eettiset perustelut, joiden seurauksena ohjelman hyllyttäminen tapahtui. Tällä tavoin pystyn syventämään ymmärrystä siitä, millaiset eettiset pohdinnat ohjaavat rikosjulkisuuden rakentumista ja journalismin itseymmärrystä. Tapa, jolla rikoksista uutisoidaan vaikuttaa yleisön käsityksiin siitä, mistä rikollisuudessa on kyse ja miten siihen tulisi suhtautua.

Seuraavassa luvussa esittelen rikosjournalismin tutkimusta ja avaan siihen liittyviä keskeisiä käsitteitä. Tämän jälkeen esittelen tutkimukseni kohteena olevan aineiston ja siirryn käsittelemään tutkimusmenetelmäksi valitsemaani kehysanalyysiä. Tutkimukseni tuloksena esittelen löytämäni kehykset ja vastaan tutkimuskysymyksiini. Päätän tutkielmani pohdintaan.

2 RIKOSJOURNALISMIN MERKITYS YHTEISKUNNASSA

Tässä luvussa esittelen tutkielmani tieteellisen viitekehyksen. Luvussa 2.1 käsittelen lyhyesti rikosjournalismin kehitystä ja funktioita, jonka jälkeen luvussa 2.2 avaam rikosjulkisuuden muutoksia digitalisoituneessa mediaympäristössä. Luvussa 2.3 käyn läpi viihteellistymisen vaikutuksia rikosjournalismin eettisyyteen. Seuraavassa luvussa 2.4 avaam rikosuutisoinnin suhdetta tuomioistuinten tehtävään, jonka jälkeen luvussa 2.5 esittelen journalismia ohjaavat keskeiset säännökset ja lait. Luvussa 2.6 esitellään rikosjournalismin käytäntöjä ohjaavan harkinnan kansainvälisiä eroja. Viimeisessä luvussa 2.7 käsittelen tarkemmin tutkimukseni tavoitteet ja tutkimuskysymykset. Tutkielmani edustaa journalistiikan ja erityisesti rikosjournalismin etiikan tutkimusta.

2.1 Rikosjournalismin tehtävät

Rikoksia on käsitelty julkisuudessa paljon ennen nykyisiä joukkotiedotusvälineitä. Rikoksista tuomittuja rangaistiin julkisilla paikoilla, joissa yleisöä oli paikalla mahdollisimman paljon. Keskiaikainen häpeäpaalu on kuvaava esimerkki rikosten julkisesta käsittelystä. Julkisuuden keskeinen funktio oli rikollisen häpäiseminen ja rankaiseminen julkisuuden avulla (Lidman 2008, 16, 46). Tosipohjaista rikosaineistoa painettiin kirjoihin ja lehtisiin 1800-luvulla ennen sanomalehtien aikaa (Hemánus 1966, 14–15).

Vaikka ihmisiä on aina kiinnostanut rikokset, merkittävä muutos kohti kaupallistumista tapahtui vasta viihteellisemmän rikosaineiston myötä. Lontoolaisen sanomalehti Morning Heraldin julkaisema poliisiaseman humoristisia sattumuksia käsittelevä juttusarja toimi innoittajana, ja idea levisi nopeasti Yhdysvaltoihin. Rikosaineistot ja oikeusjuttujen ympärille rakennetut juttusarjat ja haastattelut todettiin myyviksi tuotteiksi, joilla oli mahdollista laajentaa lukijakuntaa. (Hemánus 1966, 14–15.) Rikosuutisoinnin yhteiskunnallisten tehtävin rinnalle syntyi uusia funktioita, jotka olivat viihdyttäminen ja lehtien myynti (Kivioja 2018, 137).

Rikosuutisoinnin kautta toteutuu yleisön oikeus saada tietoa epäillyistä epäkohdista, väärinkäytöksistä tai rikoksista. Uutisointi on tärkeää vallankäytön kontrollia, koska tuomioistuimet eivät ole välittömästi demokraattisen kontrollin tai valvonnan ulottuvilla, ja siksi tiedotusvälineillä tulee olla mahdollisuus sekä tarkastella niiden toimintaa, että levittää sitä koskevaa tietoa. Oikeudenkäyntien julkisuus lisää kansalaisten luottamusta tuomioistuimiin ja erityisesti rikosoikeudenkäynneissä julkisuus on tärkeää koko menettelyn hyväksyttävyyden kannalta. (Tiilikka 2008, 187–188.)

Tuomioistuinaltaan liittyvän kontrollin lisäksi rikosuutisoinnissa on kyse yhteiskunnallisten normien ja rikkomusten tiedon välittämisestä, sosiaalisen kontrollin ja viranomaistyön tukemisesta ”sanktioita tehostamalla” (Hemánus 1966, 17). Rikosuutisoinnin merkitys yhteiskunnallisen moraalisen koodiston määrittelijänä on keskeinen, sillä uutisoinnilla asetetaan rajat hyväksyttävälle sosiaaliselle käytökselle (Fullerton ja Patterson 2021, 63). Rikosjournalismin kautta muodostettu *rikosjulkisuus* voi uusia yhteiskunnan normeja ja ylläpitää sosiaalista järjestystä, toimien näin merkittävänä tekijänä siinä, miten yhteisö ymmärtää rikollisuutta ja sen seurauksia. Rikosjulkisuudella ymmärrän journalismin tutkimuksessa tarkoitettavan sitä julkista keskustelua, johon on valittu osa todellisuudessa tapahtuvista rikoksista. Tutkielmassani käsittelen nimenomaan journalismissa syntynyttä rikosjulkisuutta. Vaikka käsittelenkin nimenomaan rikosjulkisuutta journalismissa, on olennaista huomioida digitalisaation ja sosiaalisen median vaikutus rikosjulkisuuteen ja journalismin asemaan julkisuuden portinvartijana.

2.2 Digitaalinen murros rikosjulkisuudessa

Digitalisoituneessa mediaympäristössä rikosuutisoinnin viihteellistymisen katalysaattoreina ovat toimineet teknologian kehitys ja sosiaalisen median nousu. True crime -podcastit, YouTube-kanavat ja Netflixin kaltaisten suoratoistopalveluiden rikossarjat ovat saavuttaneet suuren suosion, tarjoten syvällisiä ja monipuolisia kertomuksia todellisista rikostapauksista. Viihteellistyminen vaikuttaa laajalti rikosjournalismin sisältöön ja esitystapaan. Viihteellistymisessä korostuvat dramaattinen tyyli tunteineen ja iltapäivälehtien toimintatavat siirtyvät muihinkin

viestimiin (Noppiari;Raittila ja Männikkö 2015, 9–10) . Tämä kehityssuunta asettaa haasteita rikosjournalismin perinteisille yhteiskunnallisille tehtäville.

Viihteellistymisen lisäksi rikosuutisoinnin kenttään on vaikuttanut viranomaisten tiedottamisen ammattimaistuminen, joka on lisännyt rikosuutisten määrää (Noppiari;Raittila ja Männikkö 2015). Rikosuutisoinnin lisääntyminen ei kuitenkaan heijasta suoraan rikostodellisuutta, vaan kyseessä on otos julkisuuteen nostetuista rikostapauksista. Julkisuuteen nostetut rikokset voivat aiheuttaa yleisössä aiheettomia pelkoja ja luoda vääriä mielikuvia rikosten määrästä ja laadusta (Kivivuori;Kemppi ja Smolej 2002, 2). Uutismedia on edelleen keskeisin paikka, mistä ihmiset saavat rikostietoa, mutta sitä täydentäviä vaihtoehtoisia tietolähteitä on nykyisessä pirstoutuneessa mediaympäristössä paljon. Informaation ylitarjonta voi horjuttaa uskoa journalismiin (Näsi, ym. 2018). Tavalliset ihmiset globaalisti sosiaalisessa mediassa laittavat verkkoon tietoja, joita voidaan pitää eettisinä niissä maissa, joissa ne on tuotettu. Kirjoittajat eivät useinkaan ole perillä muiden maiden toimittajia koskevista eettisistä ja oikeudellisista säännöistä. (Fullerton ja Patterson 2021, 214.)

Rikosjulkisuuden määrän kasvu on merkinnyt rikos- ja oikeusasioihin keskittyvien toimittajien ammattikunnan eriytymistä, mutta viihteellistymisen myötä rikos- ja oikeusasioiden käsitteleminen on laajentunut lehtien viihdeosastoille, jolloin rikosasioista kirjoittavat usein toimittajat, joiden osaamisalaa eivät ole rikosprosessuaaliset asiat. Esimerkiksi Fitness-tähti Sofia Belórfin vangitsemisoikeudenkäyntiä seuranneet toimittajat otsikoivat Ilta-Sanomien viihdeosiossa julkaistun verkkouutisen: ”Sofia Belórf oikeudessa vahvassa meikissä – somessa ihmetellään: tutkinnanjohtaja paljastaa, miten käsittelyyn saa valmistautua” (Ilta-Sanomat 2019).

Digitalisaatio on tehnyt yleisöstä entistä aktiivisemmän toimijan rikosuutisoinnin kentällä. Sosiaalinen media mahdollistaa rikostarinoiden jakamisen ja niistä keskustelemisen, mikä vahvistaa yleisön kiinnostusta ja osallistumista. Sosiaalisen median myötä julkisuuteen on muitakin reittejä kuin journalismi ja julkisuuteen tuleminen on mahdollista myös rikolliselle heidän omien sosiaalisen median kanavien kautta. Nykyaikaisessa huomiotaloudessa rikoksen julkinen käsittely ei automaattisesti johda ”sanktion tehostumiseen” ja häpeään, sillä kaikki eivät häpeä syyllistyy rikoksiin.

Suomen ensimmäisessä katujengioikeudenkäynnissä todistusaineistona esitettiin useita musiikkivideoita, joiden katsottiin liittyvän keskeisesti syytteessä olleisiin rikoksiin (Helsingin käräjäoikeus 2022). Rap-musiikin alagenreen kuuluvassa drill-rapissa sanoitukset kuvaavat todellisia rikostapahtumia.

Media-esiintymiset voivat altistaa rikollisen julkiselle paheksunnalle ja kritiikille ja toisaalta media voi tarjota alustan, jossa rikolliset voivat muokata omaa kuvastoaan. Edelleen käydään keskustelua siitä, glorifioiko media rikollisuutta ja onko se liian myötämielinen tällaisten henkilöiden kanssa. (Steenberg 2017.) *Julkisrikolliset* ovat henkilöitä, jotka ovat tulleet kuuluisiksi rikostensa takia. Julkkisrikollisuuden muodostumiseen vaikuttavaa rikoksen luonne, rikoksen konteksti ja rikosentekijän imago (Ristic´ 2018, 395). Rikostyyppin on oltava hyväksyttävä ja kiinnostava. Lisäksi rikollisen kontekstin on herätettävä yleisössä vastakaikua. (Straw 2016, 59–60.)

Poikkeukselliset rikokset saavat enemmän huomiota mediassa ja on merkittävää, miten ne esitetään. Suomessa Katiska-jutuksi nimetty valtava huumausainerikos kiinnitti median huomion aluksi siksi, että rikoksesta epäiltyjen joukossa oli julkisuuden henkilö Sofia Belórf. Kun syytteet rikoksista luettiin noin puoli vuotta ensimmäisten uutisten jälkeen, oli Belórfin miesystäväkin kaikkien tuntema julkkisrikollinen, vaikka hän itse ei ollut voinut millään tavoin asiaan vaikuttaa. Hän oli ollut julkkisrikollisuuden muodostumisen ajan täysin eristettynä ulkomaailmasta vangittuna poliisivankilassa. Hänet nähtiin ensimmäisen kerran vasta oikeudenkäynnissä, jolloin myös rikoskokonaisuuden laajuus paljastui medialle.

2.3 Eettiset dilemmat rikosjournalismissa

Viihteellistynyt ja entistä moninaisempi rikosjulkisuus on synnyttänyt journalistien ammattikunnan sisällä runsaasti keskustelua rikosuutisoinnin eettisyydestä. Vastakkaiset näkemykset siitä, mistä asioista on asianmukaista uutisoida ja miten, jakavat ammattikuntaa. Journalistiliiton jäsenille tehdyssä tutkimuksessa osa toimittajista piti journalismin etiikan kannalta rikosjournalismia arveluttavana lajityyppinä ”rikosten yksityiskohdilla herkuttelun” ja ”henkirikoksilla mässäilyn” takia (Heinonen 1995, 106–107). Erityisesti televisioon suunnatut rikosisällöt ovat saaneet journalismissa kritiikkiä jo ennen, kuin niitä on ehditty edes julkaisemaan.

Syksyllä 2023 muusikko Lauri Tähkä sai syytteen raiskauksesta ja saapui oikeudenkäyntiin, jossa oli paikalla paljon mediaa. Paikalle saapui myös kuvausryhmä, joka kuvasi Tähkää. Iltalehti julkaisi artikkelin, jossa toimittaja kirjoitti Lauri Tähkän halventavan mahdollisen uhrin lisäksi suomalaista oikeuslaitosta tuomalla paikalle oman kuvausryhmän. Kuvausryhmän ja Tähkän kerrottiin hyödyntävän häpeilemättä hankalaa päivää, jotta voisivat hyötyä taloudellisesti tilanteesta. (Saarinen 2023.) Kuitenkin myös kaikki paikalla olleet muut mediat hyödynsivät tilannetta ja kirjoittivat tapahtuneesta kaiken, minkä irti saivat. Myös tämä materiaali tuotettiin kaupalliseen tarkoitukseen. Tähkän syyte hylättiin käräjäoikeudessa, ja asiaa käsitellään seuraavaksi hovioikeudessa.

Tiedotusvälineet kamppailevat muuttuneen liiketoimintamallin kanssa, kun internet tarjoaa välittömän ja suurelta osin ilmaisen tyydytyksen ihmisten mielenkiinnonkohteelle. Kun myymisestä tulee ensisijainen tavoite, rikosuutisointi houkuttelee yleisöä järkytyksellä ja kauhulla. Hyvä vastaan paha -asetelma maalaa rikoksenteekijät pelottaviksi ja vastemielisiksi ulkopuolisiksi, jotka eivät ole samanlaisia kuin muu. Sensaatiohakuinen uutisointi perustuu pikemminkin rikoksen viihdyttävyyteen kuin rikoksen uutisointiin. Seuraukset tämän tyyppisestä uutisoinnista voivat olla pitkällä aikavälillä merkittäviä ja vaikuttaa yhteiskuntaan demokratiaa myöden. Kun kansalaisten ymmärrys rikollisuuden laajemmasta luonteesta vähenee, myös julkinen keskustelu heikkenee. Koska rikostarinat aiheuttavat voimakasta pelkoa yhteisöissä, uutistoiminnan ammattilaisten on lisättävä asiayhteyteen liittyviä tietoja ja osoitettava, että väkivalta on harvinaista, ennustettavaa ja suurelta osin ehkäistävissä. (Fullerton ja Patterson 2021, 120, 214.)

2.4 ”Trial by newspaper” – oikeudenkäynti mediassa

Trial by newspaper -termi viittaa ilmiöön, jossa mediatoimija ottaa käyttöön oikeusistuimelle tyyppillisesti kuuluvan tuomiovallan. Konsepti tiivistää yhteen demokraattiselle yhteiskunnalle ominaisen periaatteellisen ristiriidan: miten tuomionlukua edeltävä julkisuus vaikuttaa rikoksesta epäillyn oikeuteen saada reilu oikeuskäsittely. Tarkemmin sanottuna, miten julkisuus ennen tuomion julistamista voi

vaikuttaa epäillyn asemaan rikosoikeudellisessa prosessissa? (Arolainen 1999, 134–135.)

Uutisointi on nopeutunut entisestään, ja internet mahdollistaa jopa reaaliaikaisen uutisoinnin suoraan oikeussalista. Toimittaja voi istua työkseen kiinnostavissa oikeuskäsittelyissä ja tiedottaa niistä. Reaaliaikainen tiedottaminen oikeudenkäynneissä ei ole ongelmatonta, eivätkä journalismin ja tuomioistuimen intressit ole samat. Esimerkiksi todistajan kuulemisessa tuomioistuin kutsuu saliin todistajan, jonka ei pidä olla tietoinen siitä, mitä salissa käyneet aiemmat todistajat ovat puhuneet. Toimittaja kuitenkin kirjoittaa reaaliaikaisesti todistajien puheet verkkolehteen, josta vuoroaan odottava seuraava todistaja lukee ne. Koko todistajamenettely menettää merkityksensä.

Oikeudenkäynnissä työskennellään prosessuaalisen totuuden parissa, joka määrittyy oikeudenkäynnissä esitettyjen todisteiden ja seikkojen perusteella. Tämä prosessuaalinen totuus voi joskus erota todellisista tapahtumista. (Vanhanen ja Hartikainen 2021.) Havaintojeni mukaan journalismissa ei kovinkaan usein huomioida sitä, ettei oikeustositseikka tarkoita sitä samaa totuudenmukaisuutta, joka on pyrkimyksenä journalismissa. Journalismissa sorrutaan näkemykseni mukaan usein pelkkään viranomaisen äänen kuulemiseen, mikä vaarantaa rikosjournalismin keskeisen tavoitteen tasapuolisuudesta.

Objektiivisuuden strategisena rituaalina ja vastuunkierron välineenä toimittaja voi käyttää kohu-sanaa, jolloin hän välttyy puolueellisuussyytöksiltä ja jopa vahingonkorvauksilta. Kirjoittaessaan kohusta voi uutisoida näyttävästi ilman, että asian totuudenmukaisuutta tarvitsee edes kommentoida. Kohut edistävät sellaisen julkisuuden kulttuurin syntymistä, joissa todellisuus siirtyy yhä kauemmas yleisön ulottumattomiin. Kohun taustalta ei löydy merkitystä, vaan ainoastaan asioiden ketjuuntuminen siten kuin niillä olisi merkitys. Jatkuva kohujen käyttö mediassa rapauttaa journalismia, johtaa tarkkuuden menetykseen, eikä se tarjoa syvällistä ymmärrystä käsiteltävästä aiheesta, vaan pikemminkin estää todellisten ongelmien ja ilmiöiden käsittelyn (Ikonen ja Mäkilä 2011, 191–192.)

Lehdistön kirjoittelu voi vaikuttaa oikeudelliseen päätöksentekoon ja langetettuihin tuomioihin (Lim; Snyder ja Stömberg 2015). Rangaistusten ankaruudesta päätettäessä useat eri tuomioistuimet ovat Suomessa huomioineet rikosjulkisuuden tuomiota lieventävänä seikkana. Esimerkiksi Varsinais-Suomen kärjäoikeus otti niin sanotussa Naantalin hevostallijutussa huomioon tapauksen saaman poikkeuksellisen julkisuuden ja kommentoi julkisessa selosteessaan uutisoinnin olleen epäasiallista (Härkönen 2023).

Syyttömyysolettama on oikeusperiaate, joka tarkoittaa, että henkilöä pidetään syyttömänä, kunnes hänen syyllisyytensä on todistettu. Tämä periaate on keskeinen ihmisoikeuksien suojelussa ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takaamisessa. Suomessa tarve eettiselle sääntelylle journalismissa, erityisesti syyttömyysolettaman kunnioittamisen näkökulmasta, on johtanut Journalistin ohjeiden kaltaisten eettisten normien kehittämiseen.

2.5 Lainsäädäntö ja eettiset ohjeistukset

Suomalaista journalismia säätelee laki ja Journalistin ohjeet. Suomessa lähtökohtana on sananvapaus, joka sisältää vapauden levittää tietoja ja ajatuksia. Sananvapautta rajoittaa kuitenkin yksityisyydensuoja. Laista ei löydy säännöksiä siitä, millaista suojaa rikoksesta epäillyn tai tuomitun nimellä on (Tiilikka 2008, 182). Lain näkökulmasta asiaa tulkitaan kunnianloukkausta ja yksityiselämää loukkaavaa tiedon levittämistä koskevien säännösten mukaan. Rikosuutisoinnissa kunniaa voi loukata esimerkiksi perusteettomasti väittämällä henkilön syyllistyneen rikokseen. Kunnianloukkauksen tunnusmerkistö voi täytyä jo sillä, että vihjaa henkilön syyllisyyteen. Kunnianloukkaus on rangaistava vain tahallisena tekona. Kunnianloukkauksena pidetään myös muuta halventamista, jolloin väitteen ei tarvitse olla perätön. Esimerkiksi loukkaavien mielipiteiden esittäminen, kuten mielisairaaksi tai natsiksi solvaaminen voidaan tulkita halventaviksi.

Journalistin ohjeet ovat lakeja tarkempia koodeja ja ohjeita (Mäntylä 2008, 10). Niiden soveltamista valvoo erityinen elin, Julkisen sanan neuvosto, joka antaa lausuntoja tiedotusvälineiden ja toimittajien tavasta soveltaa ohjeita. Vaikka juttu ei rikkoisikaan lakia, se voi silti olla eettisesti väärin. Suuri osa journalismia tuottavista organisaatioista Suomessa ovat sitoutuneet noudattamaan Journalistin ohjeita. Julkisen

sanan neuvoston mukaan journalistin ohjeiden tavoitteena on tukea sananvapauden vastuullista käyttämistä joukkoviestimissä ja edistää ammattieettistä keskustelua” (JSN 2013).

Journalistin ohjeiden perustan muodostavat totuudenmukaisuus ja tietojen oikeellisuus (Mäntylä 2008, 64). Tähän tavoitteeseen päästäkseen toimittajan tulee suhtautua tietolähteisiinsä kriittisesti. Rikosjournalismin kannalta voimakkaasti ohjaavaa Journalistin ohjeissa on syyttömyysolettaman kunnioittaminen. Toimittajan ei tule ottaa ennakkolta kantaa syyllisyyteen eikä yrittää vaikuttaa asiattomasti tuomioistuimen ratkaisuihin oikeudenkäynnin aikana. Rikostapauksista uutisoitaessa on tärkeää seurata tapausta loppuun saakka ja raportoida uutisoinnin tulokset. (JSN 2013.)

Rikoksesta epäillyn tai tuomitun nimensuojaan liittyy erityisiä ohjeita. Julkisen sanan neuvosto on kategorisoinut kansalaiset yksityisyydensuojan mukaisesti kolmeen eri luokkaan, joissa merkittäväillä vallankäyttäjillä ja julkisuudenhenkilöillä on huomattavasti pienempi yksityisyydensuoja kuin tavallisilla kansalaisilla (Mäntylä 2008). Rikoksesta tuomitun nimen voi julkaista, jos se ei ole hänen tekoonsa tai asemaansa nähden selvästi kohtuutonta. Journalistin ohjeiden mukaan ”Jos selvästi tunnistettavissa olevan henkilön tai tahon toiminnasta aiotaan esittää tietoja, jotka asettavat tämän erittäin kielteiseen julkisuuteen, kritiikin kohteelle tulee varata tilaisuus esittää oma näkemyksensä jo samassa yhteydessä. Jollei tämä samanaikainen kuuleminen ole mahdollista, on myös mahdollista kuulla kohteeksi joutunutta jälkeempään. Jos näin ei tehdä, hyvään tapaan kuuluu julkaista hänen oma kannanottonsa. Ohjeet velvoittavat myös noudattamaan hienotunteisuutta aina silloin, kun hankitaan tietoja ja uutisoidaan tietoja rikosten uhreista.” (JSN 2013.)

2.6 Eettisen harkinnan kansainväliset erot

Ymmärtääkseen rikosjournalismin eettisen harkinnan merkityksiä ja vaikutuksia sekä journalismiin että yhteiskuntaan voi tarkastella erilaisia malleja, joiden pohjalta rikosuutisointiin liittyviä ratkaisuja tehdään. Rikosjournalismin käytännöt vaihtelevat kansainvälisesti. Erilaiset eettiset lähestymistavat ohjaavat sitä, miten rikoksista uutisoidaan. Harkinta perustuu maakohtaisen lain lisäksi kulttuurisiin asenteisiin yksityisyyden, syyttömyysolettaman, yleisön tiedonsaantioikeuden ja

oikeudenmukaisuuden suhteen. Toimittajan eettiseen harkintaan vaikuttaa se, millaiseksi hän kokee journalismin tehtävän yhteiskunnassa. Globalisoituvat mediat uhkaavat hävittää rikosuutisoinnin käytäntöjen kansainväliset erot. (Fullerton ja Patterson 2021, 10–14.)

Etelä-Euroopan rikosuutisointia ohjaava käytäntö on ambivalentti, missä viranomaiset salaavat tietoja suojellakseen syyttömyysolettamaa ja toimittajat hankkivat tietoja vuotajilta antamalla vastapalvelukseksi jotakin. Kanadan, Yhdysvaltojen, Iso-Britannian ja Irlannin käytäntönä on toimia vartijana. Toimittajat uskovat vahvasti eettiseen velvollisuuteensa tiedottaa yleisölle ja valvoa poliisia sekä rikosoikeusjärjestelmää. Pohjois- ja Keski-Euroopan sekä Saksan käytäntönä on suojella. Toimittajat pyrkivät säilyttämään jopa tuomittujen rikollisten maineen, sillä tavoitteena on kuntoutus ja yhteiskuntaan palaaminen. (Fullerton ja Patterson 2021, 13.)

2.7 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Muuttuvassa ja monimutkaistuneessa rikosjulkisuudessa syntyy kasvava tarve eettiselle harkinnalle, koska asiat eivät ole välttämättä yksiselitteisiä. Rikosjournalismin vaikutukset rikoksesta epäiltyyn, syytettyyn, uhriin ja yleisöön ovat merkittäviä. On tärkeää tutkia, miten eettiset periaatteet ohjaavat rikosjournalismin toteutusta, ja miten ne ilmenevät tai jäävät ilmenemättä journalismissa. Rikosjournalismi vaatii jatkuvaa eettisten valintojen tekemistä. Tämä ei rajoitu ainoastaan siihen, mitä kerrotaan, vaan myös siihen, miten ja miksi tietyt tapahtumat tuodaan yleisön tietoon. Nämä valinnat ovat keskeisiä ymmärtäessämme, kuinka rikosjournalismi liikkuu eettisesti haastavassa maastossa, jossa jokainen päätös voi vaikuttaa yksilöihin ja yleiseen mielipiteeseen.

Tutkimukseni metodologinen lähestymistapa, kehysanalyysi, perustuu siihen oletukseen, että journalismi ei pelkästään välitä tapahtumia yleisölleen, vaan myös kehystää ja tulkitsee niitä tietyllä tavalla. Kehysanalyysi antaa välineet ymmärtää, miten journalismin esitystavat muokkaavat yleisön käsityksiä rikoksista ja niiden käsittelystä yhteiskunnallisessa keskustelussa. Kehysanalyysi on toimiva menetelmä eettisen keskustelun jäsentämisessä siksi, että huomiota kiinnitetään ongelmanmäärittelyihin ja moraalisiin argumentteihin, joita tietyn asian esittämisessä käytetään (Entman 1993).

Tässä tutkielmassa tarkastelen, miten Milan Jaffin tapauksen käsittely journalismissa heijastaa rikosjournalismin eettisiä periaatteita. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Miten Milan Jaffin esiintyminen Veitola.doc-dokumentissa kehystettiin mediassa?
2. Millaiset eettiset argumentit jäsensivät tapauksen kehystystä?

Näiden kysymysten kautta pyrin selvittämään, millaiset eettiset pohdinnat ohjaavat rikosjulkisuuden rakentumista ja journalismin itseymmärrystä.

3 AINEISTO JA MENETELMÄT

Tässä luvussa esittelen aineistoni ja valitsemani menetelmän. Luvussa 3.1 kerron empiirisestä aineistostani ja rajaamiseen liittyvistä kriteereistä. Toisessa luvussa 3.2 käsittelen ja perustelen analyysia varten valitsemani kehysanalyysin ja kerron, miten paikallistan kehyksiä aineistostani.

3.1 Empiirinen aineisto ja rajaus

Tutkielmani aineisto koostuu Ilta-Sanomien, Seiskan, Iltalehden, MTV:n, YLE:n ja Helsingin Sanomien verkkosivuilla julkaistuista 15 artikkelista, jotka käsittelevät Milan Jaffin esiintymistä Veitola.doc-dokumentissa. Valitut mediat ovat sitoutuneita noudattamaan Journalistin ohjeita. Näin laaja-alainen otanta eri medioiden julkaisemista artikkeleista varmistaa, että tutkimus heijastaa mahdollisimman laajasti aiheesta käytyä julkista keskustelua ja mediakäsittelyä.

Aineisto on kerätty käyttämällä Googlen hakutoimintoa. Hakusanoina on käytetty Milan Jaff AND Maria Veitola. Ajallisesti aineisto on rajattu tutkimusaikavälille 14.12.–21.12.2023. Tutkimusaikavälillä Ilta-Sanomat julkaisi kuusi artikkelia, Seiska ja Iltalehti kumpikin kolme artikkelia ja MTV, YLE sekä Helsingin Sanomat kukin yhden artikkelin. Tutkielmasta tietoisesti rajattiin pois blogit ja muut ei-journalistiset sisällöt, kuten kommenttipalstat ja sosiaalisen median julkaisut. Tässä tutkielmassani olen kiinnostunut erityisesti journalistisesta julkisuudesta ja siitä, miten ammattimaisessa journalismissa määritellään rikosjournalismissa tehtäviä rajanvetoja.

Huomionarvoista on, että Ilta-Sanomien julkaisema video, jossa toimittaja kommentoi ohjelmaan liittyvää sosiaalisen median järkytystä, rajattiin tietoisesti aineiston

ulkopuolelle. Tämä valinta perustui tarpeeseen keskittyä nimenomaan tekstuaaliseen journalistiseen sisältöön ja sen analyysiin.

3.2 Kehysanalyysi rikosjournalismin kontekstissa

Käytän aineiston tutkimusmenetelmänä kehysanalyysia. Kehystämällä tarkoitetaan prosessia, jossa esimerkiksi toimittajat korostavat artikkeleissaan tiettyjä näkökulmia todellisuudesta. Tämä prosessi sisältää valinnan ja korostamisen, eli kehystäminen määrittää, mitkä elementit tai näkökulmat tehdään näkyvämmiksi ja merkityksellisemmiksi yleisölle (Entman 1993, 52). Kehys kertoo yleisölle nopeasti: mitä tässä on meneillään (Goffman 1986, 9).

Kehykset ilmenevät tekstissä käytettyjen avainsanojen, fraasien, stereotyyppien ja lähdevalintojen kautta. Ne muokkaavat tiedon vastaanottajan käsityksiä tarjoamalla tietyt faktat tai näkökulmat erityisen korostetusti, samalla kun jättävät muita yksityiskohtia vähemmälle huomiolle tai kokonaan pois. Tämä vaikuttaa siihen, miten yleisö muodostaa käsityksensä ja miten he reagoivat kommunikoituun tietoon. Kehysten tarkastelu vaatii huolellista analyysia siitä, miten erilaiset tiedon palaset esitetään ja miten ne yhdessä muodostavat kokonaiskuvan, joka tarjoillaan yleisölle. (Entman 1993, 52.)

Tässä tutkielmassa kehys käsitetään kuten Goffman on sen sanonut: mitä tässä on meneillään. Kehys näyttää, millaisessa valossa asiat esitetään ja millä tavalla selityksen ne yleisölle tarjoavat todellisuudesta. Kehysanalyysi on mielestäni sopiva menetelmä aineiston tutkimiseen, koska sen avulla voidaan tunnistaa ja tarkastella, millaisia yhteiskunnallisia käsityksiä, ongelmia ja ratkaisuja esitetään. Kehysanalyysin avulla pystyn löytämään vastaukset tutkimuskysymyksiini. Otan analyysini lähtökohdaksi Entmanin määritelmän kehystamisestä, joka sisältää valinnan ja korostamisen merkityksen viestinnässä.

Entmanin mukaan (1993, 52) kehystäminen sisältää neljä päätoimintoa, jotka voidaan paikallistaa tekstistä tulkintakehikoiksi:

- 1) Ongelman määrittely: Kehykset auttavat määrittämään, mikä on ongelma.

- 2) Syy-seuraussuhteiden diagnosointi: Kehykset auttavat identifioimaan, mikä tai kuka aiheuttaa ongelman.
- 3) Moraalinen arviointi: Kehykset ohjaavat meitä arvioimaan, ovatko toimet tai seuraukset hyväksyttäviä vai eivät.
- 4) Ratkaisujen ehdottaminen: Kehykset tarjoavat suosituksia siitä, miten ongelmia tulisi käsitellä ja millaisia toimenpiteitä tulisi harkita.

Kehykset eivät ainoastaan korosta tiettyjä aspekteja todellisuudesta, vaan myös jättävät muita aspekteja huomioimatta. Puuttuvat kehykset ovat kriittisiä, koska ne määrittävät, mitä asioita ei tuoda esille, joka vaikuttaa siihen, miten yleisö ymmärtää ja tulkitsee tiettyjä tilanteita tai ongelmia. Kehysten käyttö mediassa tai muussa viestinnässä sisältää aina valinnan siitä, mitä tietoja korostetaan ja mitä jätetään pois. Tämä valinta ohjaa yleisön huomiota tietyille aspekteille ja poispäin muista mahdollisesti yhtä relevanteista näkökohdista. Näin ollen puuttuvat kehykset vaikuttavat siihen, millaisia ongelman määritelmiä, syy-seuraussuhteita, moraalisia arviointeja ja ratkaisuehdotuksia esitetään ja mitkä jäävät esittämättä. (Entman 1993, 52)

Kehysanalyysissä tutkimusaineisto luokitellaan kehyksiin, joiden perusteeksi voidaan asettaa kehystämismallit tai järjestykselliset mallit. Erilaiset metaforat, esimerkit, iskulauseet, jotka ehdottavat sopivaa tapaa ajatella, ovat kehystämismallit. Järjestyksellisten mallien tutkiminen tarkoittaa syiden ja taustojen, moraalisten periaatteiden sekä seurausten ja ratkaisujen pohtimista. Analyysissä syy-vaikutus-ratkaisu-ketjuja etsitään aineistosta. (Vehkalahti 2016, 99.) Analyysivaiheen jälkeen tuloksia viitaten aiempaan tutkimukseen ja vastaan tutkimuskysymyksiin. Lopuksi esitän laajempaa pohdintaa tutkielmaani liittyen.

4 ANALYYSI JA TULOKSET

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni aikana tekemiäni havaintoja. Analyysiprosessissa olen tunnistanut aineistostani neljä keskeistä kehystä: *julkkisrikollisen kehys, kohun kehys, uhrien ääni ja oikeudet kehys ja yhteiskunnan etu kehys*. Jokaisesta kehyksestä olen laatinut yksityiskohtaiset taulukot, jotka noudattavat Robert M. Entmanin (1993, 52) kehysanalyysin mallia.

Luvuissa 4.1, 4.2, 4.3 ja 4.4 esittelen kunkin kehyksen osalta taulukon, joka sisältää kehystä määrittelevän perusongelman, ongelman syyn ja seuraukset sekä esille nousseet moraaliset arvostelmat. Kerron ja perustelen myös, miten kehys ilmenee aineistossani. Luvussa 4.5 tulkitsen ja arvioin havaintojani siten, että luvussa 4.5.1 keskiössä on julkkisrikollisuus, luvussa 4.5.2 pääpaino on kohu-uutisoinnissa ja 4.5.3 luvussa journalismin suojelun kohteissa. Luvussa 4.5.4 tarkastelen viihteellistymisen ilmenemistä tutkimustuloksissani. Viimeisessä luvussa 4.5.5 vastaan tutkimuskysymyksiini.

4.1 Julkkisrikollisen kehys

Taulukko 1. Julkkisrikollisen kehyksen elementit

Perusongelma	Julkkisrikollisuus
Ongelman syy	Rikollinen päästetään julkisuuteen.
Seuraukset	Yleisön käsitys rikollisuudesta muuttuu.
Moraaliset arvostelmat	Median houkuttelee katsojia sensaationhakuksilla sisällöillä ja glorifioi rikollisia.
Ongelman ratkaisu	Rikollisia ei päästetä julkisuuteen.

Julkkisrikollisen kehyksessä Milan Jaff esitetään rikollisena, joka pyrkii julkisuuteen parantaakseen imagoaan. Kehystämisen keinona käytetään asiantuntijan lausuntoa, jossa avataan julkkisrikollisuutta ilmiönä. Väliotsikointi ”Asiantuntija pitää haitallisena, jos tuomitusta tehdään sankari” (YLE 20.12.2023), tuo esille julkkisrikollisuuden

tavoitteita ja vaikutuksia. Asiantuntijan lausunnon sijoittaminen aihetta käsittelevään uutisointiin antaa ymmärtää, että kyseessä on julkkisrikollisuuden muodostaminen.

”Laajan yleisön tuntema Milan Jaff on sosiaalisesta mediasta. Hän teki YouTubevideoita ja suosittuja julkaisuja, joita seurasivat kymmenet tuhannet ihmiset. Jaff teki myös rap-musiikkia, joiden sanoituksissa korostetaan jengiveljeyttä ja ihannoidaan rikollisuutta, väkivaltaa, huumeita sekä viranomais- ja yhteiskuntavastaisuutta.” (Ilta-Sanomat/viihde 14.12.2023.)

Milan Jaffin halukkuutta julkisuuteen korostetaan tässä kehyksessä kertomalla hänen sosiaalisen median tilien seuraajamääriä ja musiikkivideoiden katselukertoja. Myös hänen tuottamien musiikkivideoiden sisältöjen kuvaaminen lisää käsitystä siitä, että hän haluaa tulla julkisuuteen rikollisuutta ihannoivana ja yhteiskuntavastaisena. Jaffin rikollisuutta tuodaan esille jokaisessa aineistoni artikkelissa luettelemalla ja kuvailemalla keskeisiä rikoksia, joista hänet on käräjäoikeudessa tuomittu. Niitä ovat törkeä lapsenraiskaus, raiskaus ja ”katujengirikokset”, joilla viitataan muun muassa tapon yritykseen ja törkeään ryöstöön. Dokumentissa esiintyi myös muita vakavista rikoksista tuomittuja henkilöitä, mutta heidän osaltaan esiintymistä ei nähty ongelmallisena.

Tutkimusjakson alussa julkaistuissa artikkeleissa kuvataan tarkasti koko Milan Jaffin haastattelu, jonka hän on antanut Veitola.doc-ohjelmaan. Haastattelussa käydään läpi Milan Jaffin historiaa ja syitä sille, miksi hän on rikoksia tehnyt. Käsitys siitä, että Milan Jaff pyrkii luomaan itsestään totuutta vastaamatonta kuvaa, eli parantamaan imagoaan, tuodaan esille kyseenalaistamalla hänen haastatteluvastauksiaan käyttämällä kommunikointiverbiä *väittää*.

”Jaff väittää, että hän yritti saada kavereita Suomesta, mutta se oli vaikeaa, sillä hän ei maahanmuuttajataustaisena omien sanojensa mukaan päässyt mukaan porukoihin.” (Ilta-Sanomat/viihde 15.12.2023a.)

Vaikka artikkeleissa ei esitetä, mikä osoittaisi Jaffin kertomat asiat epätodeksi, *väittää* verbi ohjaa kyseenalaistamaan hänen puheitansa sellaisissakin kohdissa, joissa arkijärjellä arvioiden kertomus on todennäköisemmin totta kuin valetta. On esimerkiksi uskottavaa, että maahanmuuttajataustaisen voi olla vaikeaa saada kavereita Suomesta. Tuplakyseenalaistaminen tapahtuu lisäämällä samaan lauseeseen *omien sanojensa mukaan*.

Väittää sana osoittaa myös sen, etteivät ohjelman tekijät käsittele Milan Jaffia riittäväällä kriittisyydellä, ja näin he osallistuvat haitallisen rikosjulkisuuden muodostamiseen.

”Milan Jaffin kerrotaan saavan naureskellen selittää, kuinka hän aloitti uransa ”pränkkivideoilla”” (Ilta-Sanomat/viihde 15.12. 2023 c). Sanavalinnat osoittavat, että Milan Jaff hyötyy selittämisestä. Naureskelun mainitseminen viittaa siihen, että Jaffin asenne on sopimaton, mutta ohjelman tekijät eivät ole puuttuneet siihen. Kysymys ”onko tuomitun rikollisen pakko päästä kertomaan dokumentissa oma nyhkytarinansa varsinkin ilman kritiikin tai kyseenalaistuksen häivää” (Ilta-Sanomat/viihde 15.12. 2023 c), on suora syytös huonosti tehdystä toimitustyöstä ja osoitus Milan Jaffin valta-asemasta suhteessa haastatteliijaan. *Nyyhkytarina* määrittelee haastattelun sisällön tarinaksi, jolla pyritään vaikuttamaan tunteisiin.

Julkisuus ja ruutu-aika nähdään tässä kehyksessä arvona. Julkisuudesta puhuttaessa käytetään ilmauksia: *annetaan julkisuutta, annetaan ääni, annetaan ruutu-aika, annetaan puheenvuoro*. Artikkeleissa käytetään anonyymejä keskustelijoita perustelemaan, miksi Jaffin ei pitäisi saada ruutu-aikaa. ”Monien katsojien mielestä Jaffin ei pitäisi saada ruutu-aikaa, jossa hän voi selitellä tekojaan” (Ilta-Sanomat/viihde 15.12. 2023 c).

4.2 Kohun kehys

Taulukko 2. Kohun kehys

Perusongelma	Ihmisten järkyttyminen.
Ongelman syy	Vastuuttomat ohjelman tekijät.
Seuraukset	Valtava kohu ja lisääntynyt turvattomuuden kokemus.
Moraaliset arvostelmat	Onko ”tämän luokan rikolliselle” oikeudenmukaista antaa tilaa mediassa?
Ongelman ratkaisu	Ohjelman hyllytys.

Kohun kehyksessä katsojat ovat järkyttyneitä saatuaan tietää, että Milan Jaff esiintyy dokumentissa. Järkytyksen seurauksena on syntynyt valtava kohu, jonka ovat aiheuttaneet vastuuttomat ohjelman tekijät. Kohun kehyksessä pääasiallisina toimijoina ovat anonyymit kirjoittelijat. Heitä kutsutaan myös yleisöksi ja katsojiksi.

Kehystämisen välineinä käytetään tässä kehyksessä tunteiden korostamista. Katsojien kerrotaan *tyrmistyneen, järkyttyneen ja pöyristyneen*. Tunteista puhuminen korostaa katsojiksi määriteltyjen anonyymien kirjoittajien yhtenäisyyttä. Tunteet esiintyvät todisteena sille, että ohjelman tekijät ovat toimineet väärin. Katsojien reaktion tueksi esitetään luettelo rikoksista, joista Milan Jaff tuomittu.

Huomion arvoista Milan Jaff -kohun tapauksessa on se, ettei järkyttynyt yleisö koskaan edes nähnyt ohjelmaa ja heidän järkytyksensä perustui vain ohjelmasta esitettyyn mainokseen ja kohusta uutisoivien medioiden tekemiin verkkojulkaisuihin.

Lukumäärällisesti kokuun osallistujia määritellään käyttämällä sanoja *monet* ja *useat*. Kirjoittelualustana toimi anonyymi Jodel-palvelu, jossa oli *muutama keskustelu*. Kohua kehystetään siteeraamalla näitä Jodelin anonyymejä keskustelijoita.

”Anonyymissa Jodel-palvelussa puidaan Milanin sisällyttämistä ohjelmaan. Kyseinen päätös on raivostuttanut useat katsojat” (Seiska/Katso 15.12.2023). Seiskan artikkelissa paikannetaan ongelma siihen, että Milan on valittu ohjelmaan, jolloin syyllisiä ovat ohjelman tekijät. Ohjelman tekijöiden vastaukset on sijoitettu artikkeleiden loppuun tiukkaan struktuuriin, jossa he vastaavat heille esityttyihin kysymyksiin, luodasetelman, jossa heiltä vaaditaan selitystä. Vastauksissa käytetään kommunikointiverbinä *perustelee* tai *selittää*. Vastauksille ei anneta painoarvoa, eivätkä ne johda minkäänlaiseen muutokseen asian käsittelyn näkökulmasta.

”Jo pelkästään ohjelman mainoksen nähneet katsojat kertoivat järkyttyneensä Milan Jaffin mukaan ottamisesta. Se on nähty huomionhakuisuutena, jotta ohjelma saa katsojia. Samoin järkyttyivät Jaffin raiskausten uhrien asianajajat.” (Ilta-Sanomat/viihde 15.12. 2023 c)

Kohun kehyksessä myös uhrien asianajajien kuvattiin pöyristyneen ja järkyttyneen ohjelmasta. Asianajajien arvovalta valjastetaan kohun kehyksessä vakuuttamaan siitä, että jotakin niin merkittävää on tapahtunut, että rikosasianajajatkin järkyttyvät. Kehyksen ratkaisuehdotus on ohjelman tekijöille suunnatussa kysymyksessä, onko tuotannossa keskusteltu mahdollisuudesta perua jakson esittäminen tai editoida Jaffin osuus pois. Lopullisesti kohu todistetaan olevaksi, kun MTV ilmoittaa, että Milan Jaffin osuus leikataan pois ja koko jaksoa muokataan uudestaan.

”KOHUA herättänyt Milan Jaffin haastattelu leikataan pois toimittaja Maria Veitolan vetämän Veitola.doc-sarjan uudelta kaudelta, kertoo Mtv Uutiset.

(...) MTV:N mukaan haastattelu on aiheuttanut keskustelua erityisesti siitä, onko ”tämän luokan rikolliselle ja hänen tarinalleen oikeudenmukaista antaa tilaa mediassa”. (Helsingin Sanomat/kulttuuri 2012.2023.)

4.3 Uhrien ääni ja oikeudet kehys

Taulukko 3. Uhrien ääni ja oikeudet kehys

Perusongelma	Uhrien tunteiden ja oikeuksien ohittaminen.
Ongelman syy	Median pyrkimys luoda kohua ja houkutella katsojia sensaationhakuisilla sisällöillä.
Seuraukset	Uhrit vahingoittuvat ja oikeusprosessi vaarantuu.
Moraaliset arvostelmat	Mediat myyvät True crimea välittämättä seurauksista.
Ongelman ratkaisu	Ohjelman hyllytys.

Uhrien ääni ja oikeudet kehyksessä rikollisen esiintyminen julkisuudessa loukkaa uhreja ja vaarantaa heidän oikeusturvansa. Kehystyksen keinoina käytetään uhrien asianajajien paheksuvia lausuntoja. Ohjelman tekijät näyttäytyvät tässä kehyksessä uhrien tunteista ja keskeneräisestä oikeusprosessista piittaamattomina ahneina true crime -tuottajina. Milan Jaff on tässä kehyksessä syyllinen kaikkiin rikoksiin, joista häntä syytetään. Jutuissa uhrien puolustusasianajajat arvostelevat ohjelmaa, sen tekijöitä ja valintoja uhrien puolesta, vaikka kumpikaan ei ollut ehtinyt puhumaan ohjelmasta päämiehensä kanssa. Todellinen uhrien ääni jää siis edelleen puuttumaan.

Milan Jaffin syyllisyys esitetään tässä kehyksessä monella eri tavalla. Toinen asianajajista ilmoittaa suoraan, että käräjäoikeudentuomio on ollut oikea. Syyllisyyttä korostetaan käyttämällä asianajajista ilmauksia: lapsenraiskauksen uhria avustanut ja vuonna 2020 raiskauksen uhriksi joutunutta uhria avustanut.

”Käräjäoikeuden tuomio on ollut oikea. Harmittavaa, että vastaajalle tällaista julkisuutta annetaan. Eihän se tietenkään riemastuta, lapsenraiskauksen uhria avustanut Matilainen sanoo.” (Ilta-Sanomat/viihde 15.12.2023b.)

Uhrien asianajat paheksuvat ohjelman tekijöitä sekä sisällöstä, että ajoituksesta. Viittaus true crimeen synnyttää mielikuvan siitä, että ohjelman sisältö on viihdettä, jota tehdään rahan takia välittämättä uhrien kärsimyksistä. Oikeusturvan vaarantuminen

tapahtuu kehyksessä väärän ajoituksen kautta. Keskeneräisen oikeusprosessin aikana ei asianajajan mukaan pitäisi näyttää kyseistä ohjelmaa.

4.4 Yhteiskunnan etu kehys

Taulukko 3. Yhteiskunnan etu kehys

Perusongelma	Yhteiskunnallisen keskustelun estäminen.
Ongelman syy	Ohjelman poistaminen.
Seuraukset	Syvällisempi ymmärrys katujengi-ilmiöstä jää puuttumaan.
Moraaliset arvostelmat	MTV:n hyllytyspäätös on ennakkosensuuria ja yhteiskunnallisen keskustelun estämistä.
Ongelman ratkaisu	Näyttää ohjelma ja antaa katsojien itse muodostaa ohjelmasta käsitys.

Yhteiskunnan etu kehys ilmeni vain yhdessä tutkimusaineiston artikkelissa. Iltalehti kirjoitti jutun ihmisoikeusaktivisti Ujuni Ahmedin Instagram-tarinan pohjalta. Tässä kehyksessä Ahmed on keskeinen toimija, joka puolustaa katsojien oikeutta muodostaa oma käsityksensä haastattelusta ja määrittelee haastattelun poistamisen ennakkosensuuriksi. Ahmedin asennetta ja suhtautumista korostetaan otsikossa ”Ihmisoikeusaktivisti Ujuni Ahmed jyrähtää”, vaikka kyseessä on ollut hänen Instagram-julkaisunsa pohjalta tehty juttu. Ahmedin merkittävyyttä ja asiantuntijuutta esitetään kertomalla hänen aiemmista julkisista esiintymisistään kunniaväkivaltaa ja naisten sukuelinten silpomista vastaan.

” Minusta on perusteltua kysyä jopa Milan Jaffilta, miksi ja miten, mikäli me haluamme tuoda näkyväksi yhteiskunnalliseen keskusteluun, mikä ongelma ja missä mättää. Ja niin kauan, kun se tehdään tavalla, joka ei väheksy rikoksien vakavuutta, ja kysytään suoraan niistä, ihmisoikeusaktivisti perustelee.” (Iltalehti/viihdeuutiset 21.12.2023.)

Ahmedin asennetta yhteisen edun ajajana korostetaan julkaisemalla hänen kommenttinsa siitä, ettei hän hyväksi millään tasolla, että törkeistä rikoksista tuomittu ja rikoksilla huomiota hakeva Milan Jaff esitetään mediassa tavalla, joka tuottaisi kärsimystä kenellekään tai ihannoisi rikollisuutta. Milan Jaff esiintyy tässä kehyksessä edelleen rikollisena, mutta neutraalilla tavalla siten, ettei hänen rikoksiaan väheksytä, mutta ei myöskään kauhistella. Hänellä on tässä kehyksessä merkittävä rooli

yhteiskunnassa kertomassa, mistä ongelmat johtuvat. Hänen toinen roolinsa on toimia varoittavana esimerkkinä siitä, mihin rikollisuus johtaa.

Tämän saman kehyksen pystyy paikantamaan myös alkuperäisestä Veitola.doc-haastattelusta tutkimusartikkeleiden välityksellä. Maria Veitolan kysymykset Milan Jaffille tavoittelevat syvempää ymmärrystä siitä, mitkä seikat ovat johtaneet ja vaikuttaneet rikollisuuteen. Veitola eikä Ahmed pyri luomaan Milan Jaffin rikoksista väärää kuvaa, vaan he tuovat selkeästi esille sen, että kyseessä on vakava asia ja teot ovat tuomittavia.

4.5 Havaintojen tulkinta ja arviointi

Löysin aineistosta neljä kehystä, joista kolme ymmärtää Milan Jaffin esiintymisen yleisiä etuja ja uhrien oikeuksia loukkaavana tapauksena ja yksi yhteiskunnan edun näkökulmasta. *Julkisrikollisen kehyksessä* Milan Jaff hyödyntää julkisuutta oman imagon muokkaamiseen, ja ohjelman tekijät tarjoavat hänelle alustan, jolla on mahdollista parantaa julkisuuskuva. Julkisrikollisen kehys oli esillä tarkastelujakso alussa voimakkaasti.

Kohun kehys säilyi tutkimusaikavälin loppuun saakka, ja siinä Jaffin esiintyminen ohjelmassa nostatti suuren julkisen kohun ja aiheutti turvattomuuden tunteen. Kohun kehyksessä ohjelman tekijät nähdään katalysaattorina, joka lietsoi järkytystä ja kohua vastuuttomalla raportoinnillaan.

Uhrien ääni ja oikeudet kehys syntyi, kun kohun kehys oli saavuttanut saturaatiopisteensä tarkastelujakson puolessa välissä. Uhrien ääni ja oikeudet kehyksessä Milan Jaffin esiintyminen ohjelmassa esitettiin uhreja ja heidän oikeusprosessiaan loukkaavana.

Yhteiskunnan etu kehys oli heikoin kehys ja se näyttäytyi alkuperäisen Veitola.doc-haastattelun esittelyssä ja vasta ohjelman hyllytyspäätöksen jälkeen viimeisessä aineistoni artikkelissa. Yhteiskunnan etu kehyksessä Milan Jaffin esiintyminen esitettiin mahdollisuutena yhteiskunnalliseen keskusteluun ja opetuksena rikollisuuden seurauksista.

Puuttuvana kehyksenä näen *dokumentti kehyksen*, jossa asiaa käsiteltäisiin siinä kontekstissa, johon se mielestäni kuuluu. Kyseessä oli dokumentti, jonka käsitteleminen asianmukaisesti onnistuisi soveltamalla siihen samoja keinoja, kuin muihinkin dokumentteihin. Sen sisältöä voisi arvioida suhteessa todellisuuteen ja kerronnan tapoja suhteessa siihen, miten hyvin dokumentti onnistuu tehtävässään.

4.5.1 Julkkisrikollisuus

Aineistostani voi havaita, että Hemánuksenkin esille nostama uhkakuva siitä, että rikollisista tehdään sankareita julkisuudessa (Hemánus 1966, 16), vaikuttaa edelleen voimakkaasti julkkisrikollisuutta käsittelevässä julkisessa keskustelussa. Strawin mukaan julkkisrikollisuuden muodostumiselle on keskeistä se, että tehtyjen rikosten tyyppiä pidetään hyväksyttävänä (2016, 65). Seksuaalirikokset, joista Milan Jaffin syytetään, eivät kuulu yleisesti hyväksyttäviin rikoksiin. Milan Jaff on syytteessä törkeästä lapsenraiskauksesta, mikä mainitaan jokaisessa tutkimukseni 15 artikkelissa, mutta vain neljässä artikkelissa mainitaan, etteivät kaikki Milan Jaffin tuomiot ole vielä lainvoimaisia. Tarkempi ilmaisu olisi, ettei yksikään keskeisistä rikoksista ollut lainvoimainen. Keskeisillä rikoksilla tarkoitan artikkeleissa käsiteltyjä niin sanottuja ”jengirikoksia” ja seksuaalirikoksia. Tätä kirjoitettaessa toukokuussa 2024, asian käsittely on edelleen kesken hovioikeudessa.

”Lapsenraiskaaja Milan Jaff (...)” (Seiska/Katso 15.12.2023) ja ”Milan Jaff raiskasi 13-vuotiaan lapsen (...)” (Ilta-Sanomat/viihde 15.12.2023b) otsikot täyttävät kunnianloukkauksen tunnusmerkistön, mikäli Milan Jaffia ei tuomitakaan lapsenraiskaamisesta hovioikeudessa. Otsikot rikkovat Suomen lain lisäksi Journalistin ohjeiden kohtia 21, 26 ja 35. Milan Jaffille ei ole varattu tilaisuutta esittää omaa näkemystään, eikä otsikointi ole ainakaan keskeneräisen oikeusprosessin tässä vaiheessa ihmisarvoa kunnioittava. Syyllisyyteen otetaan myös voimakkaasti kantaa.

Hallitseva raportointitapa aineistossani ei vastaa skandinaavista tapaa, joka kuuluu Fullertonin ja Pattersonin mukaan ”suojelumaihin”, joissa korostuu syyttömyysolettama ja tuomitun näkeminen yhteiskuntaan takaisin kuntoutettavana yhteisön jäsenenä (2021, 13). Aineistossani suojelun kohteena vaikuttavat olevan yleisö ja uhrit. Uutisointitavassa on piirteitä ”vartijamaiden” mallista, jossa journalistin tehtävänä on

toimia vartijana painopisteen ollessa julkaisemisessa. Fullertonin ja Pattersonin mukaan tässä mallissa syytettyjen vahingoittuminen nähdään valitettavana sivuseikkana ja julkaisemista tehdään kunnianloukkaussyytteen uhallakin (2021, 110). Rikosuutisoinnin tapa aineistossani muistuttaa enemmän vartijamaiden mallia, ja sitä voisi selittää globalisoitumisesta johtuva kansallisten rikosuutisointikäytäntöjen katoaminen (emt.).

Milan Jaffin esiintymistä Veitola.doc-dokumentissa ja siitä seuraavaa julkisuutta kritisoiva kirjoittelu mediassa, tuotti Jaffille yhä enemmän julkisuutta. Raportointitapa oli yksinkertaistava, sensaatiomainen ja tunteita korostava. Fullertonin ja Pattersonin mukaan (2021, 122) tällainen tuotun ja närkästynyt kehystys herättää ennakkoluuloja ja auttaa rikosentekijän vähättelyssä, kun rikollisuuden taustasyiden tarkasteleminen nähdään myötätuntona rikosentekijää kohtaan. Raportointivalinnat, joissa keskitytään kapealaiseen oikeustajuun ja demonisoidaan rikosentekijä heikentävät kansalaisten moraalista velvollisuutta nähdä, miten heidän omalla instituutiollaan voi olla jonkinlainen yhteys rikolliseen käytökseen. Artikkeleissa esiintyvä asenne vastaa Fullertonin ja Pattersonin kuvauksen mukaista (2021, 213) olosuhdetta, jossa ei enää ole mahdollista käydä sellaista keskustelua, jossa rikos nostaisi esiin epäkohdan yhteisöstä ja yhteiskunnasta. Tällainen olosuhde syntyy kuvaamalla tuomitut rikolliset yksilotteisina pahiksina.

4.5.2 Kohu-uutisointi

Aineistossani voimakkaasti esillä ollutta kohua käytettiin siten, ettei yleisön oikeus saada totuudenmukaista tietoa tapahtumista toteutunut. Ikosen ja Mäkilän havainnot (2011, 188-189) kohu-uutisoinnin ongelmallisuudesta näkyivät aineistossani monin eri tavoin. Lukijoille ei annettu mahdollisuutta arvioida, kuinka merkittävä kohu oli kyseessä, mistä kohu itse asiassa aiheutui ja kohisiko asiassa koko yhteiskunta vai muutaman kymmenen ihmisen joukko lehden keskustelupalstalla.

Aineistossani kaksi eri mediaa nostivat Jodelin kohukeskustelusta täsmälleen samat viisi kommenttia, josta voi päätellä, ettei kirjoitusten määrä ollut todennäköisesti kovin suuri. Näiden julkaistujen keskusteluiden sisällöt eivät myöskään suurelta osalta vastanneet kehystystä, jonka mukaan ihmiset olivat järkyttyneet Milan Jaffin esiintymisestä ohjelmassa. Kommenteista kolme puolusti ohjelmaa eikä nähnyt

rikollisen esiintymistä millään tavoin järkyttävänä, epäsopivana tai uutena ilmiönä. Asian käsittelyssä olisi pitänyt huomioida myös suhtautuminen anonyymeihin keskustelijoihin tietolähteenä. Kriittinen suhtautuminen muihin kuin Milan Jaffiin ja ohjelman tekijöihin puuttui kokonaan.

Uhrien asianajajien kerrottiin järkyttyneen ja pöyristyneen. Heidän vastauksistaan oli pääteltävissä, että heiltä oli pyydetty vastausta, joka kuvaisi, miltä Milan Jaffin esiintyminen ohjelmassa tuntui. Asianajajat eivät vastoin kerrottua järkyttyneet. He kertoivat sitaateissa tilanteen olevan ”harmittava”, ”aika käsittämätön”, ”kyseenalainen” ja ”ettei se tietenkään riemastuta” (Ilta-Sanomat/viihde 15.12.2023b). Tältä osin aineistossani sorruttiin vähintäänkin liioitteluun. Asian tasapuolista käsittelyä tavoiteltiin artikkeleissa esittämällä kysymyksiä myös ohjelman tekijöille. Heidän vastauksilleen ei annettu painoarvoa, eivätkä vastaukset edistäneet asian käsittelemistä.

Ikosen ja Mäkilän mukaan kohutekstit ovat tyhjää puhetta ja kohua voi käyttää vastuun kiertämiseen puhumalla kohusta, jolloin kohu toimii todellisuuden korvikkeena (2011, 186–187). Kohu muuttui aineistossani sylliseksi, jonka seurauksena ohjelma hyllytettiin. Hyllytyspäätöstä perusteltiin sillä, että kohun ei haluttu vievän huomiota pois yhteiskunnalliselta keskustelulta (MTV Uutiset 20.12.2023). Viesti on ristiriitainen, sillä pelkkä ohjelman mainos oli synnyttänyt yhteiskunnallista keskustelua. Kohusta oli tullut jotakin, jonka syytä ja jonka vastuulla haastattelun poistaminen oli.

Sananvapauden näkökulmasta ohjelman hyllyttämisessä sorruttiin ennakkosensuuriin. Journalistin ohjeiden näkökulmasta suurin loukkaus tapahtui toimituksellisen päätäntävällän luovuttamisessa ulkopuolisille. Tässä tapauksessa valta luovutettiin muille medioille, anonyymeille keskustelijoille ja kohulle.

4.5.3 Suojelun kohteet

Arolaisen ajatus siitä, että journalistit pyrkivät kunnioittamaan trial by newspaper -käsitteen ydintä ei tutkimusartikkeleissa toteudu. Arolaisen Käräjät mediassa artikkelissa käsitellään toimittajien ohjeita, joissa ”normaalijärkisen lukijan oletetaan ymmärtävän, ettei syyte ole tuomio” (1999, 135–138). Tutkimusartikkeleissa ei synny sellaista käsitystä, että niiden kirjoittajat olisivat ymmärtäneet, mikä merkitys on sillä,

ettei Milan Jaffin tuomio ole vielä lainvoimainen. Vaikka asia ilmenee joissain artikkeleissa, se ei realisoidu niissäkään millään tavalla. Voitaneen olettaa, ettei myöskään lukija pysty ymmärtämään asian merkitystä.

Toimittajan tulisi välttää ottamasta kantaa syyllisyyteen ja varata erittäin kielteisen julkisuuden kohteeksi joutuneella mahdollisuus esittää oma kantansa. Erityisesti kiistanalaisissa asioissa tulisi huomioida kriittinen suhtautuminen tietolähteeseen (JSN 2013). Rikosoikeudenkäynnissä on kyse kiistanalaisesta asiasta, jossa asianaja suoraan ammattinsa velvoittamana pyrkii ajamaan päämiehensä asiaa. Asianajajalla ei ole mahdollisuutta ammattinsa velvoittamana lausua mitään, mikä vahingoittaisi hänen päämiehensä asemaa oikeudenkäynnissä. Hän ei siis ole puolueeton tietolähde, vaan päämiehensä etua ajava asiamies.

Journalistin ohjeet ohjaavat toimittajia kiinnittämään huomiota nimenomaan syytetyn oikeusturvaan keskeneräisestä oikeustapauksesta uutisoitaessa (JSN 2013), mutta tutkimusartikkeleissa keskitytään vain uhrien oikeusturvaan. Ohjeissa määritellään, että rikosten uhreista uutisoitaessa on noudatettava aina hienotunteisuutta ja arkaluonteisen rikoksen uhrin henkilöllisyys on salattava (JSN 2013). Aineistostani välittyy asenne, jossa pelkkä Milan Jaffin esiintyminen julkisuudessa määritellään uhreja loukkaavaksi. Veitola.doc-ohjelmassa ei käsitelty Jaffin keskeneräisiä rikosprosesseja muuten, kuin käymällä rikosnimikkeet ja tuomiot läpi. Tältä osin käsittelytapa on noudattanut ohjeita, vaikka asenne asian käsittelyyn aineistossani viittaa siihen, että käsittely olisi ollut epäsopevaa. Myös tutkimusartikkeleissa käydään läpi samat rikossyytteet. Joissain artikkeleissa kuvataan epäillyt seksuaalirikokset melko tarkasti, mutta niissä ei tuoda esille mahdollisuutta siitä, että myös ne voitaisiin kokea loukkaaviksi.

Vain yhdessä tutkimusartikkelissa oli nähtävissä raportointitapa, joka vastaa Fullertonin ja Pettersonin ”*suojelijamaan*” toimintatapaa, jossa selkeästi tuodaan esille näkemys siitä, että rikollisentoiminnan taustalla on vaikuttavia tekijöitä, joiden esille nostaminen on yhteiskunnallisesti merkittävää. ”*Suojelijamaissa*” pidättäydytään tuomitsematta edes tuomittua, koska se ei ole journalismin tehtävä (2021, 81).

4.5.4 Viihteellistymisen merkitys

Viihteellistymisen vaikutukset ilmenivät aineistossani kauttaaltaan. Koska kyseessä oli TV-ohjelmaan liittyvä uutisointi, se ohjautui viihdeosastoille ja viihdetoimittajien toteuttamaksi. 13 aineistoni artikkelia on kirjoitettu viihdeosioissa. Helsingin-Sanomissa asiaa käsiteltiin kulttuuriosastolla ja Ylellä yhteiskuntaosastolla. Veitola.docdokumentin hyllyttämisestä teki päätöksen julkaiseva kanava MTV. Olisiko valmiin ohjelman hyllyttäminen kohun takia tapahtunut, jos päätökset olisi tehty journalistisin perustein?

Vain joitain kuukausia Milan Jaff -kohun jälkeen nousi saman tyyppinen kohu. Kyseessä oli YLE:n tuottamassa *Linna II* -ohjelmassa esiintyneen henkilön seksuaalirikostuomio, joka jätettiin ohjelmassa kertomatta. Useat eri mediat kirjoittivat artikkeleita, joissa he vaativat Yleltä selitystä ja kävivät henkilön lapsenraiskaustuomion läpi. (Kantola 2024.) Yle ei kohusta huolimatta poistanut ohjelmaa.

Voidaan myös pohtia sitä, mikä merkitys oli sillä, että Veitola.doc-dokumentti oli toimittaja Maria Veitolan tekemä ohjelma. Vaikuttiko Veitolan tunnettuus kevyemmästä ja viihteellisemmästä Maria Veitola yökylässä -ohjelmasta? Televisio mediana mielletään havaintojeni mukaan edelleen mediaksi, johon ”päästään”. Mielestäni se vaikuttaa olennaisesti siihen, miten asiaa käsiteltiin.

Hyllytettyä ohjelmaa käytettiin tutkimusartikkeleissa medioiden omiin tarkoituksiin, ja dokumenttia siteerattiin tyhjentävästi kolmessa tutkimusartikkelissa. Vaikka koko haastattelun sisältö julkaistiin näissä artikkeleissa, niiden ei katsottu ”järkyttävän” tai ”raivostuttavan”, kuten samansisältöisen alkuperäisen haastattelun. Näitä artikkeleita ei myöskään paikallistettu kohun aiheuttajiksi. Veitola.doc-ohjelmaa ei koskaan esitetty, mutta Milan Jaff ja hänen rikoksensa tulivat esitettyä tutkimusaikavälillä ainakin 15 kertaa merkittävässä suomalaisissa medioissa. Asian saamasta huomiosta voisi tehdä johtopäätelmän siitä, että näillä esityksillä on ollut vaikutusta rikosjulkisuuteen, vaikka rikostodellisuus ei muuttunut millään tavalla. Esittäessään kritiikkiä rikolliselle annettavasta huomiosta, mediat antoivat rikolliselle huomiota.

4.5.5 Tutkimuskysymyksiin vastaaminen

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni oli, miten Milan Jaffin esiintyminen Veitola.doc-dokumentissa kehystettiin mediassa? Jaffin valitseminen haastateltavaksi katujengejä ja nuorisorikollisuutta käsittelevään ohjelmaan esitettiin täysin poikkeuksellisen ja ihmisiä järkyttäneenä toimenä. Ohjelman tekijöiden päätöstä haastatella Milan Jaffia pidettiin julkisrikollisuuden mahdollistamisena, joka vaikuttaisi negatiivisesti siihen, miten yleisö suhtautuisi rikollisuuteen. Jaffin esiintyminen kuvattiin sensaatiohakuisuudeksi, ja sen katsottiin loukkaavan uhrien tunteita ja oikeusturvaa. Milan Jaffin haastattelu ohjelmassa nähtiin myös mahdollisuutena ymmärtää rikollisuuden juurisyitä ja nähdä, millaisia negatiivisia seurauksia rikosten tekemisellä on. Milan Jaffin esiintyminen Veitola.doc-dokumentissa sai siis mediassa osittain ristiriitaisen käsittelyn.

Toinen tutkimuskysymykseni oli, millaiset eettiset argumentit jäsenivät tapauksen kehystystä? Tapauksen eettistä argumentointia hallitsi kysymys median vastuusta, ja sen roolista rikollisten julkisuuskuvaan muokkaajana. Ohjelmantekijöitä kritisoitiin siitä, että he edesauttavat rikollisen imagon puhdistamista antamalla hänelle julkisuutta. Tapauksen kehystämisen ohjelmantekijöitä kritisoitiin vastuuttomasta ja sensaatiomaisesta raportoinnista, joka lietsoo kohua ja pelkoa yhteiskunnassa. Eettisessä argumentoinnissa nousi esille kysymys siitä, onko oikein antaa rikolliselle näkyvyyttä uhrien kustannuksella, ja miten media voisi uutisoida rikoksista uhreja kunnioittavasti. Miten media pystyy tasapainottamaan tarpeen informoida yleisöä ja samalla välttää rikollisuuden glorifiointia.

5 LOPUKSI

Tutkielman tavoitteena oli selvittää, miten Milan Jaffin esiintyminen Veitola.doc-dokumentissa kehystettiin mediassa ja millaiset eettiset argumentit jäsensivät tapauksen kehystystä. Analyysin tuloksena löysin neljä erilaista kehystä, joilla Milan Jaffin esiintymistä kehystettiin. Lisäksi löysin jokaista kehystystä jäsentäviä eettisiä argumentteja. Nämä tulokset olen esitellyt edellisessä luvussa. Kehystämässä on kyse joidenkin tiettyjen puolien korostamisesta ja toisien puolien häivyttämisestä (Entman 1993, 52). Paikallistamani kehukset ovat subjektiivisia tutkintojani aineistosta. Kehysanalyysi mahdollisti syvällisen käsityksen siitä, miten eri mediat kehystävät rikosuutisia, mikä antaa vahvan perustan tulosten tulkinnalle. Huolimatta menetelmän rajoituksista, tulokset tarjoavat arvokasta tietoa rikosjournalismin nykykäytännöistä ja niiden eettisistä ulottuvuuksista.

Tulosten yleistettävyyteen voi vaikuttaa myös se, että käsittelin vain yhtä tapausta. Tutkimuksen tuloksia voitaisiin yleistää käsittelemällä muita samankaltaisia tapauksia ja vertailemalla, löytyykö samankaltaisia kehystämiskäytäntöjä muissa konteksteissa. Tuloksia voitaisiin hyödyntää kouluttamalla journalisteja ymmärtämään paremmin kehystämisen vaikutuksia ja eettisiä ulottuvuuksia rikosuutisoinnissa.

Mielestäni tutkielmani onnistui nostamaan esiin rikosjournalismin monimutkaisia eettisiä kysymyksiä ja osoitti, miten median käyttämät kehukset vaikuttavat julkiseen keskusteluun. Opin prosessin aikana merkittävästi siitä, miten mediakehukset muovaavat yleisön käsityksiä ja asenteita rikollisuutta kohtaan, ja kuinka tärkeää on journalistisen työn eettinen harkinta. Ymmärrykseni rikosjournalismia ohjaavien käytäntöjen merkityksestä ja kansainvälisistä eroista on kasvanut. Opin myös kehysanalyysin käytännön toteutusta ja sen soveltuvuutta rikosjournalismin tutkimiseen. Lisäksi minulle on tutkielmani myötä muodostunut käsitys muuttuvan mediaympäristön vaikutuksista rikosjournalismiin ja sen tehtäviin.

Edellisessä luvussa vastasin onnistuneesti tutkimuskysymyksiini. Olen pystynyt tutkielmani avulla syventämään ymmärrystä siitä, millaiset eettiset pohdinnat ohjaavat rikosjulkisuuden rakentumista ja journalismin itseymmärrystä. Merkittävänä havaintona pidän sitä, että aineistossani ilmeni Journalistin ohjeiden räikeää rikkomista. Rikosuutisoinnin tärkeät periaatteet jäivät myös monelta osin toteutumatta.

Rikosjournalismin ammattimaisuus menettää merkityksensä, kun rikosuutisointi viihteellistymisen myötä laajenee viihdeosastoille ja rikosuutisointia tekevät viihdetoimittajat. Rikosjournalismista tulee myös arvaamatonta, jos sitä ohjaavia sääntöjä ei noudateta. Milan Jaff -kohussa toimittaja Maria Veitola joutui ankaran kritiikin kohteeksi. Dokumentin hyllytyspäätös poisti häneltä mahdollisuuden puolustautua esitettyjä väitteitä vastaan. Jos dokumentti olisi esitetty, ihmiset olisivat voineet itse muodostaa käsityksensä siitä, miten ohjelmassa esitettiin Milan Jaffin rikollisuus.

Mielestäni olisi tärkeää tutkia, pelkäävätkö journalistit tarttua aiheisiin, joista voi nousta kohu, ja löytyykö taustalta jonkun tietyn kohun käsittely, joka lisää pelkoa. Lisäksi olisi hyvä tutkia, miten eri mediatyypit eroavat kehystämiskäytännöissään. Erityisesti Suomessa tulisi tutkia, miten media vaikuttaa tuomioihin. Voisi ajatella, että Milan Jaffin tuomiota hovioikeudessa tällä hetkellä pohtivat tuomarit ovat tietoisia siitä, että syytteen hylkääminen todennäköisesti aiheuttaisi ison kohun. Tuomaritkaan eivät ole nykyaikana turvassa esimerkiksi maalittamiselta, ja siksi he ovat samalla tavalla vaikutuksille alttiita kuin muutkin ihmiset.

Kilpailu, teknologia ja oman edun tavoittelu voivat saada journalistit toimimaan tavoilla, jotka heikentävät journalismin käytäntöjä. Journalismi sekä heijastaa että luo kulttuuria ja demokraattisessa yhteiskunnassa se todennäköisesti ottaa muodon, jonka historia ja kulttuuri on sille antanut (Fullerton ja Patterson 2021, 125, 202). On tärkeää, että kansainväliset erot rikosuutisoinnissa säilyvät, sillä niillä on vaikutusta yhteiskunnan arvoihin. Se miten rikoksista uutisoidaan, ohjaa yleisön näkemyksiä ja ne joko vahvistavat tai haastavat vallitsevia yhteiskunnallisia käsityksiä rikoksista ja niiden uutisoinnista.

LÄHTEET

Akateemiset julkaisut

- Arolainen, Teuvo. 1999. "Käräjät mediassa." *Media & Viestintä* 22, no. 1, 134–138.
<https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/62797>
- Entman, Robert M. 1993. "Framing: Toward Clarification of a fractured paradigm." *Journal of Communication* 43, no. 4.
- Fullerton, Romyne Smith, ja Maggie Jones Patterson. 2021. *Murder in Our Midst: Comparing Crime Coverage Ethics in an Age of Globalized News*. Oxford: Oxford University Press.
- Goffman, Erving. 1986. *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. Boston: Northeastern University Press, 9.
- Heinonen, Ari. 1995. *Vahtikoiran omatunto. Journalismin itsesääntely ja toimittajat*. Tampereen yliopisto, 106–107
- Hemánus, Pertti. 1966. *Helsingin sanomalehtien rikosaineisto. Tutkimus rikosaineiston funktionaalisesti merkittävistä piirteistä ja niihin vaikuttavista tekijöistä*. Tampereen yliopisto, 14–15, 17.
- Ikonen, Janne, ja Kimmo Mäkilä. 2011. "Tästä nousi kohu! Miten jatkuvat kohut rapauttavat journalismia." 188–192. Teoksessa *Journalismikritiikin vuosikirja 2011*, toim. Sanna Kivimäki. Tampere: Journalismin tutkimusyksikkö, Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/urn:nbn:uta-3-397>
- Kivioja, Pasi. 2018. *Iltapäivälehtien evoluutio median murroksessa: Hiipuva printti, nouseva digitaalinen mahti ja ansaintamallinen uusi asento*. Tampereen yliopisto, 137. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0904-6>
- Kivivuori, Janne, Sari Kemppi, ja Mirka Smolej. 2002. *Etusivujen väkivalta, Väkivalta iltapäivälehtien etusivuilla, todellisuudessa ja ihmisten peloissa 1980–2000*. Julkaisu, Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 2.
- Lidman, Satu. 2008. *Julkinen häpäiseminen: Rangaistuskäytännöt esimodernissa Münchenissä*. Väitöskirja, Joensuun yliopisto, 16, 46.
- Lim, Claire S. H, James M. Snyder, ja David Stömberg. 2015. "The Judge, the Politician, and the Press: Newspaper Coverage and Criminal Sentencing across Electoral Systems." *American Economic Journal: Applied Economics*, 103–135.
- Mäntylä, Jorma. 2008. *Journalistin etiikka*. Helsinki: Gaudeamus, 64.
- Noppi, Elina, Pentti Raittila, ja Pirita Männikkö. *Syyliseksi Kirjoitettu: Ulvilan Surman Uutisointia Paperilla ja Verkossa*. Tampere: Tampereen Yliopisto, Journalistiikan Tutkimusyksikkö, 2015, 9–10.
- Näsi, Matti, Maiju Tanskanen, Paula Haara, Esa Reunanen, ja Janne Kivivuori. 2018. "Väkivallan kokemus ja rikostiedon lähteet." *Katsauksia 30/2018*. Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.

- Ristic', Katarina. 2018. "The Media Negotiations of War Criminals and Their Memoirs: The Emergence of the 'ICTY Celebrity'." *International Criminal Justice Review* 28, no. 4, 395.
- Steenberg, Lindsay. 2017. "Crime and Celebrity." *Criminology and Criminal Justice*. March 29.
- Straw, Leigh. 2016. "Celebrating Kate: The Criminal-Celebrity of Sydney Underworld Figure, Kate Leigh." *Journal of Australian Studies* 40, no. 1, 59–60.
- Tiilikka, Päivi. 2008. *Journalistin sananvapaus*. WSOY, 182,187–188
- Vanhanen, Teemu, ja Juha Hartikainen. 2021. "Prosessuaalinen totuus vs. aineellinen totuus: miksi tuomioistuinten ratkaisut voivat julkisuudessa vaikuttaa oikeustajua loukkaavilta tai vaikeasti ymmärrettäviltä?" Haettu helmikuu 2024.
<https://oikeus.fi/tuomioistuimet/fi/index/ajankohtaista/blogi/e3u30w72k.html>
- Vehkalahti, Pertti. 2016. "Ilmastonmuutoksen ydinasiat: Ilmastokonsensus Fennovoima-kirjoittelussa 2007–2013." *Media & viestintä*, 39(2), 99.
<https://doi.org/10.23983/mv.61428>

Muut lähteet

- Julkisen sanan neuvosto (JSN). 2013. Journalistin ohjeet.
- Helsingin käräjäoikeus. 2022. Tuomio R22/1303, 31. toukokuuta.
- Härkönen, Rebekka. 2023. "Rikostoimittajan kommentti: Käräjäoikeuden tuomio hevostallivyyhdissä tyrmistyttää ja antaa oudon viestin seksuaalirikosten uhreille." MTV uutiset. Haettu 18. toukokuu 2024.
<https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/rikostoimittajan-kommentti-karajaoikeuden-tuomio-hevostallivyyhdissa-tyrmistyttaa-antaa-oudon-vestin-seksuaalirikosten-uhreille/8759846-gs.8yyuzw>
- IS työryhmä. "Iso selvitys: Tällaisia ovat uudenlaiset pelätyt rikollisjengit ja niiden johtohahmot." *Ilta-Sanomat*, 1. lokakuuta 2023. Haettu 8. toukokuuta 2024.
<https://www.is.fi/kotimaa/art-2000009849481.html>.
- Kantola, Iida. 2024. "Linna-sarjan tähti on tuomittu lapsen raiskauksesta, mutta tätä ei kerrota ohjelmassa – näin Yle selittää." *Seiska*. Haettu 18. toukokuu 2024.
<https://www.is.fi/viihde/art-2000010240021.html>.
- Saarinen, Sonja. 2023. "Lauri Tähkä teki oikeudenkäynnissä mauttoman tempun." *Ilta-lehti*, 20. syyskuu. Haettu 8. maaliskuu 2024.
<https://www.iltalehti.fi/musiikki/a/48fe189f-56ed-4e6b-9d21-168d6a2a3e7e>.
- Salminen, Solmu, Anna Hopi, ja Elle Nurmi. 2019. "Sofia Belórf oikeudessa vahvassa meikissä - somessa ihmetellään: tutkinnanjohtaja paljastaa, miten käsittelyyn saa valmistautua." *Ilta-Sanomat*, 19. heinäkuu. Haettu 24. helmikuu 2024.
<https://www.iltalehti.fi/viihdeuutiset/a/508b8cb4-79f7-40d8-870513b2f0d41029>.

AINEISTO

Ilta-Sanomat

"Milan Jaffin esiintyminen Maria Veitolan uudessa dokumentissa järkyttää." Ilta-Sanomat, 14.12.2023, klo 14.55. Haettu 17. maaliskuuta 2024.
<https://www.is.fi/viihde/art-2000010056969.html>

"Tällainen on tyrmistyttänyt Milan Jaffin haastattelu Maria Veitolan kanssa."
15.12.2023 klo 12.13. Haettu 17. maaliskuuta 2024.

<https://www.is.fi/viihde/art-2000010037487.html>

"Milan Jaff raiskasi 13-vuotiaan lapsen – uhrin asianajaja pöyristyi Maria Veitolan dokumentista." 15.12.2023 klo 14.36. Haettu 17. maaliskuuta 2024.

<https://www.is.fi/viihde/art-2000010060241.html>

"Kommentti: Milan Jaff saa naureskellen selitellä tekojaan Maria Veitolan uutuuksdokumentissa – miksi?" 15.12.2023 klo 18.09. Haettu 17. maaliskuuta 2024.

<https://www.is.fi/viihde/art-2000010061160.html>

"Maria Veitolan ohjelmasta nousi valtava kohu – näin Milan Jaff -jakson käy."
15.12.2023 klo 21.25. Haettu 17. maaliskuuta 2024.

<https://www.is.fi/viihde/art-2000010061668.html>

"MTV: Kohua herättänyt Milan Jaffin haastattelu vedetään pois Maria Veitolan ohjelmasta." 20.12.2023 klo 16.08. Haettu 17. maaliskuuta 2024.

<https://www.is.fi/viihde/art-2000010072774.html> **Seiska**

"Maria Veitolan dokumenttisarja kohauttaa jo ennen julkaisuaan – mukana törkeästä lapsenraiskauksesta tuomittu rikollinen." 14.12.2023 klo 16.28. Haettu 17. maaliskuuta 2024. <https://www.seiska.fi/katso/maria-veitolan-dokumenttisarja-kohauttaa-jo-ennen-julkaisuaan-mukana-torkeasta-lapsenraiskauksesta-tuomittu-rikollinen/1217681>

"Lapsenraiskaaja Milan Jaff mukana Maria Veitolan ohjelmassa – näin tuotanto perustelee." 15.12.2023 klo 11.09. Haettu 17. maaliskuuta 2024.

<https://www.seiska.fi/katso/lapsenraiskaaja-milan-jaff-mukana-maria-veitolan-ohjelmassa-nain-tuotanto-perustelee/1218288>

"MTV poistaa Milan Jaffin Maria Veitolan sarjasta kohun seurauksena – koko sarjan esittäminen siirtyy." 20.12.2023 klo 16.57. Haettu 17. maaliskuuta 2024.

<https://www.seiska.fi/katso/mtv-poistaa-milan-jaffin-maria-veitolan-sarjasta-kohun-seurauksena-koko-sarjan-esittaminen-siirtyy/1223383>

Ilta-lehti

"Milan Jaffin esiintyminen Veitola.doc-issa järkyttää – Tällainen vankilahaastattelu on." 15.12.2023 klo 13.30. Haettu 17. maaliskuuta 2024. <https://www.iltalehti.fi/tv-jaleffat/a/0b27a3f1-1226-42c2-9180-420fd6e2059a>

"MTV: Milan Jaffin kohuhaastattelu poistetaan Maria Veitolan ohjelmasta." 20.12.2023 klo 16.22. Haettu 17. maaliskuuta 2024. <https://www.iltalehti.fi/tv-ja-leffat/a/201ae807-8c93-4c31-acfb-368c380d0b9f>

"Milan Jaffin kohuhaastattelu poistetaan dokumentista – Ihmisoikeusaktivisti Ujuni Ahmed jyrähtää." 21.12.2023 klo 12.04. Haettu 17. maaliskuuta 2024. <https://www.iltalehti.fi/viihdeuutiset/a/d16cca50-ab57-4bb5-ad50-1d0c94413bc1>

MTV

"Kohua aiheuttanut Milan Jaffin haastattelu poistetaan Veitola.doc-in uudelta tuotantokaudelta." 20.12.2023 klo 15.53. Haettu 17. maaliskuuta 2024. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/kohua-aiheuttanut-milan-jaffin-haastattelupoistetaan-veitola-docin-uudelta-tuotantokaudelta-sarjan-esittaminen-siirtyy/8842704#gs.8zwc9w>

Helsingin Sanomat

"Milan Jaffin haastattelu poistetaan Veitola.doc-sarjan uudelta tuotantokaudelta." 20.12.2023 klo 16.43. Haettu 17. maaliskuuta 2024. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000010072828.html>

Yle

"Maria Veitolan dokumenttisarjan kausi siirtyy keväälle, kertoo MTV – Milan Jaffin haastattelu poistetaan." 20.12.2023 klo 19.29. Haettu 17. maaliskuuta 2024. <https://yle.fi/a/74-20066116>